

← translation@uu

Follow @uu_translation

A hell of a translation

March 29, 2021

Door **Gandolfo Cascio**

Dante en zijn *Komedie*

Dante Alighieri (Florence 1265 – Ravenna 1321) is de auteur van de *Goddelijke Komedie*, die we kunnen beschouwen als een van de grondleggende werken van de Westerse beschaving. Het is een boek dat vrijheid als een van de centrale thema's heeft. Die vrijheid die ons in staat stelt om goed én kwaad te doen:

lume v'è dato a bene e a malizia,
e libero voler [...] (*Purgatorio* XVI 75-76)

*

jullie is het licht tot goed en kwaad gegeven,
en de vrije wil [...] (mijn vertaling)

Dit recht gaat wel gepaard met het dragen van verantwoordelijkheid en de plicht om verantwoording af te leggen. De straf en de beloning in de hel of het paradijs zijn hier de uitbeelding van.

Dantes *œuvre* heeft veel sporen achterlaten in de Italiaanse taal en in de Westerse cultuur. Men hoeft daarvoor slechts te kijken naar zijn invloed op de literatuur en de transmediale en transnationale receptie: ontelbare boeken, schilderijen, theaterstukken, opera's, liedjes, tv-series, strips en videogames, geïnspireerd door de dichter of met hem als hoofdrolspeler.

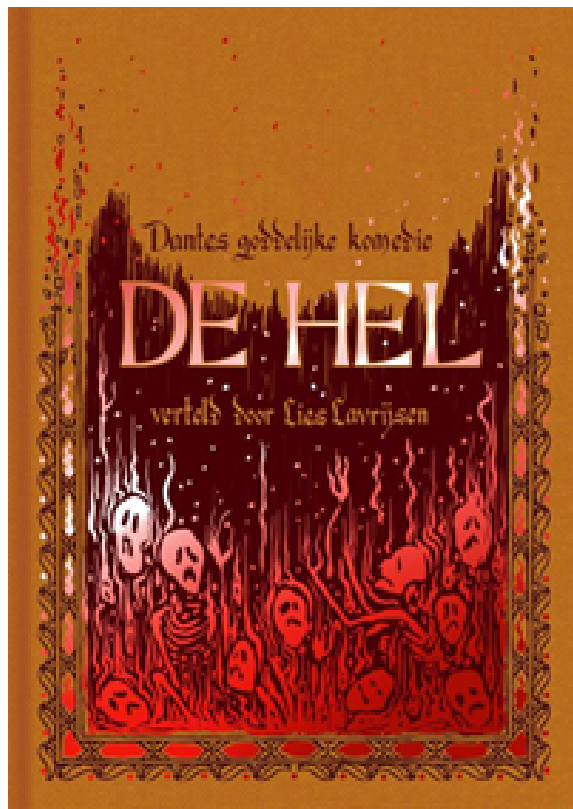
Interessant voor dit blog is misschien ook om te melden dat Dante zich bezig hield met vertaaltheorie, waardoor hij beschouwd kan worden als een van de pioniers van deze discipline:

E però sappia ciascuno che nulla cosa per legame musaico armonizzata si può della sua loquela in altra transmutare senza rompere tutta sua dolcezza ed armonia. (*Convivio* I vii 14)

*

Iedereen zou moeten erkennen dat geen geschrift dat door de muzen in een bepaalde taal is samengesteld in een andere vertaald kan worden zonder zijn schoonheid en harmonie te breken. (mijn vertaling)

De nieuwste vertaling van de *Hel*

Dit jaar wordt het 700ste sterfjaar van Dante herdacht en in dit kader worden over de gehele wereld talloze initiatieven ondernomen. Ook de UU zal haar bijdrage leveren door een internationaal congres te organiseren op 26 en 27 november.

Onder de activiteiten die gepland staan in Nederland en Vlaanderen heeft de publicatie van een nieuwe editie van Dantes *Hel* – verteld (!) door Lies Lavrijsen – veel aandacht getrokken. De uitgever is **Blossom Books** die, naar eigen zeggen, «de gezelligste YA-uitgeverij van Nederland» is. Het is niet duidelijk of na dit deel ook de andere twee zullen verschijnen. Waardoor deze aandacht? De “verteller” heeft gekozen om een “sensitive” passage aan te passen. Het gaat om de verzen 30-36 van canto XXVIII, die de

aanwezigheid en de straf van de profeet Mohammed beschrijven. In de *Hel* past Dante de wet van de wedervergelding toe; dit wil zeggen dat de persoon een straf krijgt die duidelijk de relatie met de begane zonde symboliseert. Het gaat in dit geval over de tweedrachtzaaiers en schismamakers. De oorspronkelijke strofe is nu ingekort door het personage te anonimiseren door de algemene term «zondaars» te gebruiken. Waarom?

Lavrijsen zegt hierover tijdens een interview op de Belgische radio: «de *Hel* toegankelijk te

maken voor een zo breed mogelijk publiek, en ook een jong publiek [...] ja, we weten dat als we gewoon dit op deze manier erin laten staan, dan stoten wij een heel grote groep lezers eigenlijk onnodig voor het hoofd». (RADIO1, 20 maart 2021, min. 18:14-18:34)

Mamma mia! Nadat het felle debat rondom de vertaling van het gedicht van Amanda Gorman een beetje was afgekoeld, zijn we meteen in de volgende vertaalrel gerold.

Tot nu toe heeft de discussie over Dante zich met name gericht op de *cancel culture* en de gepercipieerde selectiviteit daarvan. Mij is ook gevraagd om aan dit debat deel te nemen. Ik vond het van belang om aan te geven dat de dichter wél een bewonderaar van de Arabische cultuur is, zoals blijkt in canto IV, waar Dante, Saladin (v. 129) en de geleerden Avicenna en Averroes (vv. 143-144), samen met de Patriarchen en de klassieke schrijvers, noemt en roemt.

Bovendien is de canto in kwestie niet gewijd aan de ketters (dat is canto VIII). Dante nam het dus Mohammed kwalijk dat hij de eenheid van de toen bekende wereld schond. Dante had een universalistisch wereldbeeld, hij pleitte voor eenheid en broederschap. Zijn keuze had dus louter een "politieke" reden in plaats van een religieuze. Hier is mijn bijdrage aan het radioprogramma [Een Vandaag](#) te beluisteren.

Lusten en lasten van vertalen

Waar we in dit radio-interview niet aan toe gekomen zijn, is dat zulke bewerkingen nu eenmaal van alle tijden zijn en een teken ervan zijn. Ons werk is niet om ze te veroordelen, maar om ze te in kaart te brengen en te bestuderen. De vertaalgeschiedenis kent vele voorbeelden: Luthers Bijbelvertaling (1522 en 1534); de eerste vertaling naar het Duits van *Het achterhuis* (1951); of recenter, de Italiaanse versie uit 2020 van *Gone with the Wind* waar het N-woord zoveel mogelijk werd vervangen door adequate alternatieven.

Deze complexe vraagstukken maken ons vakgebied intrigerend vanuit wetenschappelijk oogpunt, en tonen ook de maatschappelijk relevantie ervan.

Dante

ethics of translation

Enter your comment...
